

Till

K o n u n g e n .

Sedan Eders Kungl. Maj:t genom skrivelse av den 23 september berett styrelsen för Sverges folkskolläraryförbund tillfälle att före den 15 november yttra sig över av sakkunniga avgivet förslag rörande läroböcker vid allmänna läroverk och folkskolor m.fl. undervisningsanstalter, får styrelsen i underdånighet anföra:

Styrelsen förutskickar, att den yttrar sig över betänkandet, endast i den mån det berör folkskolan.

Frågan om att för folkskolan erhålla bästa tänkbara läroböcker till rimligaste pris har sedan långliga tider varit aktuell bland lärarkåren. Orsakerna till att denna diskussion alltid hållits vid liv har varit flera. Bland dessa torde böra främst nämnas det tillvägagångssätt för antagande av läroböcker, som intill helt nyligen varit rådande samt det i vissa fall till synes fullständigt meningslösa i utgivandet av nya upplagor, som med hänsyn till sakinnehållet föga men eljest i besvärande mån skiljt sig från antagna och använda.

Inom Sverges folkskolläraryförbund har denna fråga senast behandlats under år 1934 med anledning av en inom förbundskrets väckt motion. I denna motion begärdes bl.a. utredning "huruvida de lokala skolstyrelserna borde frångå sin nuvarande rätt att bestämma om antagande av läroböcker och denna rätt överflyttas till Skolöverstyrelsen eller annat lämpligt organ. Vidare borde utredas tillvägagångssättet för att erhålla bästa möjliga läroböcker i varje särskilt ämne (eventuellt genom pristävlan) samt hur förlagsrätten skulle ordnas; för hur lång period läroböcker skulle antagas samt tillvägagångssättet vid framtida prövning och eventuellt ombyte av läroböcker. Den förbistring, som nu råder i fråga om läroböcker för folkskolan med alla deras olika upplagor samt de onödigt stora kostnaderna för kommun och enskilda, som detta medför, synes kraftigt motivera, att något göres för att i denna fråga åstadkomma förändring till det

bättre," förmenade kretsen.

På grund av att den motionerande kretsen även ansett önskvärt utreda de ekonomiska fördelarna av för hela landet gemensamma läroböcker, blev dock motionen av kretsarnas majoritet avstyrkt och av kongressen avslagen. Sympatierna för de övriga yrkandena framträdde likväl i såväl kretsuttalanden som i kongressbeslutet. Sålunda hemställde en krets att en revidering och granskning av nu befintliga läroböcker borde företagas och en utförlig förteckning på de godkända utgivas, varjämte nyutkomna böcker praktiskt borde prövas, innan de medtoges i förteckningen.

En annan krets framhöll att kontrollen beträffande utgivande av nya läroböcker borde handhavas av en av t.ex. Skolöverstyrelsen tillsatt granskningsnämnd. Härigenom skulle garantier skapas för att antalet läroböcker begränsades till ett fåtal i varje ämne. Läroböckerna skulle vara utarbetade med hänsynstagande till att olika skolformer kräva olika läroböcker.

Läroboksförfattare och förlag borde uppmanas att inte i onödan utge nya förändrade upplagor av redan befintliga läroböcker, var ett annat kretsyrkande. Från ett håll föreslog man att Skolöverstyrelsen borde erhålla i uppdrag att granska läroböcker i samtliga ämnen, och ett par kretsar begärde ny utredning av läroboksfrågan, varvid hänsyn borde tagas till målsmännens berättigade krav.

Ur kongressens uttalande må följande anföras:

"Kongressen vill uttala sin sympati för en större enhetlighet än den hittillsvarande beträffande i landets folk- och småskolor förekommande läro- och läseböcker. Större överensstämmelse mellan förutvarande och nyutkommande upplagor av samma lärobok är även önskvärt, liksom att olika skolformer erhålla för kursernas omfång lämpliga upplagor. Från besparingssynpunkt vore en dylik utveckling att förorda, då vissa lättnader härigenom skulle beredas vid elevernas flyttning mellan närliggande skoldistrikt. Ett förbilligande av skolböckerna kan tänkas möjligt, i den mån de bästa läroböckerna bli mera allmänt antagna och större upplagor därav kunna uppläggas. Dock vill kongressen betona, att läroboksfrågan inte ensidigt bör ses från ekonomisk synpunkt, ty den är framförallt en för folkskolan betydelsefull pedagogisk fråga. En för hela landet genomförd enhetlighet beträffande läroböckerna vill kongressen inte förorda av det skäl att den fria kon-

kurrensen på läroboksmarknaden säkerligen bidragit till att höja läroböckernas kvalitet. En standardisering av läroböckerna skulle dessutom verka hämmande på friheten vid undervisningen och hindra förnyelse av lärobokslitteraturen samt utgöra ett hinder för den enskilde läraren i hans strävan att tillgodogöra skolundervisningen den pedagogiska sakkunskapens och vetenskapens rön."

Förbundsstyrelsen har velat referera frågans behandling inom förbundet vid ovan nämnd tidpunkt, därför att den bildar grundvalen för styrelsens yttrande över här ifrågavarande sakkunnigbetänkande.

Vad först gäller frågan om en granskning av de läroböcker, som finnas och som kunna komma att stå till förfogande för undervisningen, vill styrelsen bestämt understryka de sakkunnigas uppfattning att denna granskning ej får vara av den beskaffenhet att den kan leda till "en nivellering och degradering av hela vår undervisning och därmed jämväl av vårt folks allmänna bildningsnivå." (Sid.45). En granskning får under inga förhållanden leda till en så sträng uniformering, att utrymme inte lämnas för olika pedagogiska metoder och krav. Granskningen får inte vara ensidigt pedagogiskt inställd, så att den utesluter allt, vilket inte faller inom ramen för vissa företrädda uppfattningar. Liksom de sakkunniga understryker förbundsstyrelsen vikten av objektivitet och vidsynthet vid denna granskning. Förbundsstyrelsen vill sålunda bestämt ta avstånd från den på vissa håll gängse uppfattningen, att som villkor för godkännande av en nyutkommen bok skulle gälla, att den under alla förhållanden betecknade ett pedagogiskt framsteg i jämförelse med förut godkända. Ett avgörande efter dylika principer måste i stor utsträckning vara beroende av subjektiva omdömen hos vederbörande granskare. De lärobokssakkunniga ha genom att bestämt ta avstånd från en klassificering av läroböcker efter här antydda principer tydligen velat ge utrymme åt det pedagogiska initiativet och lärarerfarenheten, och styrelsen vill från skolans och undervisningens synpunkt understryka, vad de sakkunniga därom anfört.

Behovet av skärpta kvalitetsfordringar på läroböcker inom folkskolan och en önskan om beskärning av läroboksbeståndet kan inte anses vara stridande mot nyss antydda synpunkter. Det allmännas och målsmännens krav på större enhetlighet måste anses berättigat och en

granskning och gallring av läroböcker motiverat även från synpunkten att förhindra ständigt återkommande omarbetning till synes utan skäl av förut utkomna läroböcker eller en omotiverad uppdelning av läro- och läseböcker i ett flertal delar. En dylik granskning får dock inte heller enligt sakkunnigas förslag lägga hinder i vägen för önskvärd pedagogisk rörelsefrihet.

Förbundsstyrelsen ansluter sig i princip till inrättandet av en central granskningsinstitution, men anser sig inte böra taga ståndpunkt till frågan huruvida densamma skall direkt underordnas Ekklesiastikdepartementet eller vara förlagd till Skolöverstyrelsen. De föreslagna principerna för granskningsförfarandet och för experternas utlåtande biträdas av styrelsen. Med hänsyn till angivna granskningsprinciper och de bestämda regler, som uppställts för ett sakligt bedömande av nya läroböcker, synes det dock, som om medgivandet att förete en lärobok i korrektur knappast har fog för sig, i all synnerhet som det måste förutsättas, att de enskilda bokförlagens expertis med ledning av de givna reglerna skulle kunna avgöra bokens utsikter till godkännande.

Beträffande antagningen av läro- och läseböcker har det tillvägagångssätt, som intill senaste tiden tillämpats vid folkskolorna, medfört starkt klander och missnöje från olika parter. De kungörelser, som fr.o.m. den 1 juli 1934 genomförde nya bestämmelser i detta avseende voro tydligen förestavade av en önskan om ändring av dittillsvarande oeffterrättliga förhållanden. Emellertid förefaller det, som om genom dessa kungörelser alltför stor makt lagts i en enskild persons hand, och styrelsen måste för sin del bestämt avstyrka en fortsättning av detta provisorium. I stor utsträckning ha folkskoleinspektörerna eftersträvat att vid sin sida få lärarkommittéer för att därigenom erhålla förbindelser med lärarkåren för överläggningar om läroböcker. De sakkunniga ha tagit fasta på detta förfaringssätt och föreslagit inrättandet av en antagningsnämnd inom varje inspektionsområde. Härigenom skulle möjlighet beredas det allmänna att tillgodogöra sig den erfarenhet, som lärarna under sitt arbete vunnit rörande hjälpmedlen för undervisningen.

Styrelsen vill erinra om det kända förhållandet, att endast en praktisk användning under det dagliga skolarbetet kan slutgiltigt

bestämma värdet hos en lärobok. De enskilda lärarnas erfarenheter måste därvid tillmätas avgörande betydelse. En lärobok, som efter teoretisk granskning ansetts särdeles förtjänstfull, har vid praktisk användning emellanåt visat sig mindre god, under det att en bok, som kunnat anses mindre tillfredsställande, visat sig bli populär och i hög grad användbar. Huru än antagningsförhållandet i detalj organiseras, bör ovillkorligen lärarnas inflytande vid bestämmande av läroböckerna i tillbörlig utsträckning tillgodogöras.

Förbundsstyrelsen anser sålunda inrättandet av antagningsnämnder starkt motiverat och har inte kunnat finna något annat sätt för val av dessa ledamöter, än vad de sakkunniga föreslagit, varför förslaget förordas. För att bereda möjlighet till en mera allsidig representation för olika skolformer och undervisningsstadier i de föreslagna antagningsnämnderna torde dock enligt förbundsstyrelsens mening ledamöternas antal böra utökas till sex förutom inspektören.

Beträffande förnyandet av mandat för nämndens ledamöter biträder förbundsstyrelsen de sakkunnigas förslag, att sådant inte må äga rum, enär det från olika synpunkter är önskvärt att en regelbunden förnyelse sker.

Vad de sakkunniga föreslagit rörande upplagekontroll och beteckningssätt för nya upplagor, finner styrelsen i hög grad ändamålsenligt. Intet torde i samma mån så ha irriterat såväl lärare som målsmän som "förbättrade", "omarbetade" eller "utökade" upplagor av gängse läroböcker. Kan ett genomförande av förslaget åstadkomma en rättelse häri, har inte minst från ekonomisk synpunkt åtskilligt vunnits.

Med särskilt stort intresse har förbundsstyrelsen tagit del av vad de sakkunniga anfört rörande prissättningen å läroböcker. De faktorer, som kanhända framför andra äro avgörande för denna prissättning, torde vara upplagestorleken och den fria konkurrensen. Från några håll har tanken på ett statsförlag med monopol förts fram. Förbundsstyrelsen vill med styrka framhålla, att varje monopol tendens, den må vara statlig eller privat, den må kallas monopol eller trust, är oförenlig med skolan som kulturinstitution. Endast den fria konkurrensen lockar fram den bästa kvaliteten och åstadkommer den förmanligaste prisbildningen. De lärobokssakkunnigas avståndstagande från monopolplaner och deras öppna blick för de faror, som en för-

trustning inom läroboksmarknaden kan leda till, synes överenstämma med en sund inställning till den i åtskilliga avseenden ömtåliga läroboksfrågan, och förbundsstyrelsen vill understryka, vad i sådant avseende anförts.

Till övriga punkter i de sakkunnigas förslag i vad detta berör folk- och fortsättningsskolor får förbundsstyrelsen uttala sin anslutning.

U n d e r d å n i g s t
SVERGES FOLKSKOLLÄRARFÖRBUND

K.G. Rosberg.

/Rick. Örtendal.

Stockholm den 13/11 1935.